

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ



КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Формування правової політики у сфері ШІ повинно ґрунтуватися на принципі «людина в центрі технологій», що передбачає пріоритет захисту особистості над технічними або економічними інтересами.

Отже, інтеграція принципів прав людини в архітектуру штучного інтелекту є необхідною умовою сталого розвитку демократичного суспільства та запорукою того, що технологічний прогрес служитиме людині, а не навпаки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Ратифікована Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР // Офіційний вісник України. 1998. № 13.
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року. Ратифікований Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 року // Відомості Верховної Ради УРСР. 1976. № 48. Ст. 451.
3. Homam el T., Polok B., Ahmed Rana A. Balancing Potential and Peril: The Ethical Implications of Artificial Intelligence on Human Rights. Multicultural ISSN 1999-5717(Print), ISSN 2617-278X (Online). Вісник ХНУВС–Bulletin of KhNUA. 2025. № 1(108) 82 Education. 2023. Vol. 9, No. 6. Pp. 94–101. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4484386>.
4. Donahoe E., MacDuffee M. Metzger. Artificial Intelligence and Human Rights. Journal of Democracy. 2019. Vol. 30, Iss. 2. Pp. 115–126. DOI: <https://doi.org/10.1353/job.2019.0029>.
5. Sai Teja B. Ethical implications of artificial intelligence: a review of early research and perspectives. International Engineering Journal for Research & Development. 2022. Vol. 7, Iss. 1. Pp. 1–8.

Ключові слова: права людини, штучний інтелект, ШІ, право на життя, міжнародний захист прав людини, міжнародне гуманітарне право, технологічний процес.

Key words: human rights, artificial intelligence, AI, right to life, international protection of human rights, international humanitarian law, technological process.

Науковий керівник: докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри міжнародного та європейського права Ківалова Т. С.

Аблов Іван Євгенійович

*аспірант кафедри кримінального процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПІДСУДНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Захист прав людини в національному законодавстві забезпечується через судову систему, органи державної влади та установи Омбудсмена. Ці механізми гарантують, що кожна особа має право на ефективне відшкодування за порушення прав, що включає повагу до верховенства права та справедливий суд. Ці положення поширюються на всі види судочинства, тому забезпечуються і в кримінальному провадженні.

Так, відповідно до ст. 55 Конституції України кожен має право на захист своїх прав і свобод в судовому порядку [1]. Ця норма кореспондує ряду міжнародно-правових договорів. Наприклад, ст. 1. Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [2] проголошує,

що кожен громадянин має право бути заслуханим компетентним, незалежним і безстороннім судом.

Також в ст. 17 Кримінального процесуального кодексу України закріплено, що «особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому КПК України, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили» [3].

Очевидно, законодавець тут утверджує про суд, який компетентний розглядати те чи інше кримінальне провадження. Видається необхідним зрозуміти, який суд у кожному конкретному випадку. Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» кримінальне судочинство здійснюється судами загальної юрисдикції [4].

У кримінально-процесуальній теорії існує багато визначень категорії «jurisdiction», але всі вони здебільшого зводяться до того, що це набір деяких правил, які дозволяють визначити суд, який має право розглядати кримінальне провадження по суті [5, с. 35]. У свою чергу, здається, що при визначенні юрисдикції необхідно визначити не тільки компетентний суд, але і його склад. Таким чином, підсудність - це сукупність закріплених у кримінально-процесуальному праві норм, за якими суд першої інстанції (а також його склад) зобов'язаний або має право розглядати і вирішувати кримінальне провадження.

Слід мати на увазі, що визначення конкретного суду для кожного кримінального провадження можливе лише за умови одночасного розгляду кількох елементів юрисдикції за різними критеріями, що пропонується визначити більш детально. Так, відповідно до положень ст. 31 КПК України визначається склад суду – одноособово чи колегіально розглядається провадження та у яких випадках [3].

Наступні положення (ст. 32 КПК України) визначають особливості територіальної підсудності кримінальних проваджень. Визначивши ланку судової системи з урахуванням матеріальної особливості підсудності, необхідно встановити в цьому сегменті конкретний суд, який буде розглядати кримінальне провадження і приймати рішення по ньому. Так, відповідно до вказаної статті КПК України розгляд має здійснювати той суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення [3].

Однак, якщо мало місце вчинення декількох кримінально караних діянь, то тут є декілька зауважень. Наприклад, у випадку вчинення декількох правопорушень, суд визначається за місцем вчинення більш тяжкого епізоду, а у разі одного ступеня тяжкості – за місцем вчинення останнього із них. Якщо попередньо вказані обставини визначити неможливо – то тоді судом, де територіально проведено досудове розслідування.

Наступним видом підсудності є предметна. Значиться, що «Вищому антикорупційному суду підсудні кримінальні провадження стосовно корупційних кримінальних правопорушень, передбачених у примітці ст. 45 КК України, ст.ст. 206-2, 209, 211, 366-2, 366-3 КК України, якщо наявна хоча б одна з умов, передбачених п.п. 1–3 ч. 5 ст. 216 КПК України. Слідчі судді Вищого антикорупційного суду здійснюють судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду відповідно до ч. 1 ст. 33-1 КПК України» [6, с. 14].

Персональна підсудність визначається зі сукупності ознак, що характеризують особу, яка притягається до кримінальної відповідальності. Особливості такої особи полягають у займаній посаді чи виконання функцій (Президент України, члени Кабінету Міністрів України, Генеральний прокурор тощо), перелік яких визначено в п. 2 ч. 2 ст. 31 КПК України [3].

Наступним видом підсудності є інстанційна, яка визначається «процесуальною

стадією судового розгляду кримінального провадження: кримінальне провадження у першій інстанції здійснюють місцеві загальні суди, а також Вищий антикорупційний суд; кримінальне провадження в апеляційній інстанції - відповідні апеляційні суди, а також Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду; кримінальне провадження у касаційній інстанції - Верховний Суд; кримінальне провадження за нововиявленими обставинами здійснюється судом, який ухвалив рішення, що переглядається; – кримінальне провадження за виключними обставинами здійснюється з підстав, визначених п.п. 1, 3 ч. 3 ст. 459 КПК України, судом, який ухвалив рішення, що переглядається, а з підстави, визначеної п. 2 ч. 3 ст. 459 КПК України, – Великою Палатою Верховного Суду» [6, с. 13].

Окремо звертається увага на розгляд кримінальних проваджень за їх зв'язком, що зумовлюється можливістю об'єднання в одному провадженні справ за обвинуваченням однієї особи або групи осіб у вчиненні одного або декількох кримінальних правопорушень, які (справи) підсудні різним судам [5, с. 38].

Слід відмітити, що спеціальні правила встановлені також для визначення територіальної підсудності кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень, учинених у районі проведення антитерористичної операції, прифронтових регіонів тощо [7].

Таким чином, серед іншого, саме за рахунок чіткого та правильного встановлення підсудності в кожному кримінальному провадженні відбувається забезпечення захисту прав та інтересів як підозрюваного, обвинуваченого, так і сторони потерпілого. Однак, попри чітке формулювання визначених правил підсудності у кримінальному провадженні, особливо в сучасних умовах повномасштабного збройного протистояння та постійної зміни лінії бойових дій, питання, що є предметом цієї роботи, є актуальним та таким, що вимагає свого самостійного аналізу.

Певний порядок визначення підсудності має сьогодні винятковий, але тимчасовий характер, оскільки дане питання повинне визначатися за правилами, чітко визначеними кримінальним процесуальним законом, для забезпечення здійснення правосуддя компетентним судом.

Отже, хоча підсудність не є новим інститутом у кримінально-процесуальному праві, на сучасному етапі все ще існують питання обговорення, які потребують більш теоретичного розуміння, на основі яких потрібне коригування чинних законодавчих приписів, що регулюють юрисдикцію у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top>
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
5. Сиза Н.П. Розмежування компетенції судів щодо здійснення кримінального провадження за територіальною підсудністю. Вісник кримінального судочинства. № 2. 2019. С. 34-44.
6. Кримінальний процес : підручник / І. В. Басиста, Р. І. Благута, І. В. Гловюк та ін. ; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. Ч. 3. 316 с

7. Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції : Закон України від 12 серпня 2014 року № 1632-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1632-18#Text>

Ключові слова: право на справедливий суд, право на захист своїх прав і свобод, права людини, підсудність, підсудність кримінального провадження, види підсудності в кримінальному процесі, кримінальне провадження, судовий розгляд.

Key words: the right to a fair trial, the right to protect one's rights and freedoms, human rights, jurisdiction, jurisdiction of criminal proceedings, types of jurisdiction in criminal proceedings, criminal proceedings, court proceedings.

Науковий керівник: кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» Гуртієва Л. М.

ЯРМАКІ В.Х.

Міжнародно-правова відповідальність та захист прав людини у добу новітніх воєнних технологій: виклики та перспективи для України.....44

ГРЕБЕНЮК Д.О.

The development of scientific discourse in the context of the influence of ECHR practice on the phenomenon of extradition.....47

MANUILOVA A.

Völkerrechtliche verpflichtungen und das Estoppel-prinzip: garantien zur wahrung der Menschenrechte in Kriegszeiten.....49

КОЛЕЧКО Д.М.

Проблемні аспекти стягнення аліментів у спрощеному та наказному провадженні.....51

РУГАЛО Б.А.

Принципи прав людини і штучний інтелект.....54

АБЛОВ І.Є.

Підсудність кримінальних проваджень в контексті захисту прав людини.....56

Секція № 2

Захист прав людини в Україні під час воєнного стану

TULIAKOV V.

War without world: the legal challenges of contemporary conflict and human rights.....60

ОБУШЕНКО Н.М.

Зайнятість населення та працевлаштування в Україні: правове регулювання, державна політика та виклики 63воєнного часу.....63

КАРЛІНСЬКА С.І.

Деякі особливості здійснення представництва адвокатом у справах про відшкодування шкоди завданою військовою агресією рф.....66

ГУТНИК В.В.

Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України: очікування, виклики та перспективи.....68

ОКОПНИК О.М., ЛОПУХОВА Я.В.

Проблемні питання захисту прав людини під час воєнного стану.....71

ГРЕБЕНЕНКО І.О., СОКОЛОВА К.М.

Застосування поліцейськими технічних засобів фіксації (відеокамери, боді-камери) у процесі адміністративно-юрисдикційної діяльності в умовах воєнного стану.....73

ЗАДОРІН В.В.

Захист військовополонених в полоні та після.....75

КРАСНОГОР О.В.

Співвідношення функцій Міністерства юстиції України з іншими органами державної влади у сфері охорони прав людини.....76

ПІДГОРОДИНСЬКА А.В.

Воєнний стан і права людини під час кримінального провадження.....79